

**Publikace Ústavu sociálně politických věd
FSV UK (1991-1993)**

Výzkumný program Ústavu sociálně politických věd FSV UK se v letech 1991-1993 (v létě 1993 zanikl a částečně jeho úlohy přebíral nově vzniklý Institut sociologických studií) soustřeďoval především na problematiku transformace sociální struktury naší společnosti. Tomu odpovídala také publikační aktivita. Ve vydavatelství Univerzity Karlovy Karolinum byly vydány dvě knihy: *Sociální struktura Československa v předvečer Pražského jara 1968* P. Machonina (1992) a sborník statí *Jak se rodí sociologický výzkum* (editoři J. Alan a P. Machonin - 1992). Zatímco v prvním případě jde o monografickou studii, pokoušející se s využitím rozsáhlého empirického materiálu interpretovat sociální situaci před rokem 1968 a formulovat hypotézy, vztahující se k následnému historickému pohybu naší společnosti, v druhém případě jde o výsledek soustavné přípravy empirického výzkumu. Téměř třicetiletý výzkumný tým se scházel na pravidelných seminářích a diskutoval o teoretických, metodologických i věcných otázkách výzkumu transformace sociální struktury naší společnosti. Kniha tak v příspěvcích P. Machonina, J. Alana, M. Petruska, P. Matějů, M. Havelky, J. Kabelého, M. Čermákové, L. Brokla, M. Illnera, J. Večerníka, M. Tučka a jiných zachycuje pestrý názorový obraz části naší sociologie a je nekonvenčním svědectvím tvůrčího zaujetí těch, před které nová společenská situace kládla nové problémy. Výsledky uskutečněného výzkumu se pak objevily ve studiích P. Kuchaře *Dynamika profesní struktury v období 1989-1991* a *Vývoj profesní struktury pracujících ČR v podmínkách restrukturalizace ekonomiky a utváření trhu práce*, D. Hůrkové *Migrace a mezinárodní kontexty transformace sociální struktury ČSFR po roce 1991* (vše ÚSPV 1992).

Paralelně se odvíjela práce skupiny historiků, věnovaná obdobnému problému. Pod vedením L. Kalinové vznikla rozsáhlá publikace *K proměnám sociální struktury v Československu 1918-1968* (ÚSPV 1993), jejíž autoři se pokusili charakterizovat proměny

sociální struktury v obdobích 1918-1938, 1938-1945 (V. Průcha) a 1945-1948 (K. Kaplan) a charakterizovat základní proměny v 50. a 60. letech (L. Kalinová, Z. Deyl, J. Maňák, K. Kaplan, K. Jech). Na tuto publikaci navazuje samostatná studie L. Kalinové *Základní podmínky a charakteristika vývoje sociální struktury československé společnosti v 70. a 80. letech* (ÚSPV 1993).

Druhým okruhem zájmu pracovníků ÚSPV byly aktuální sociálně politické změny naší společnosti po roce 1989. Také zde převažovala týmová práce, která vyústila ve vydání několika knižních publikací. Pod vedením F. Gála vznikla publikace *Dnešní krize česko-slovenských vztahů* (SLON 1992), v níž se autoři (J. Alan, F. Gál, O. Šoltys, M. Timoracký a P. Machonin) pokusili vysledovat dynamiku česko-slovenských vztahů v období 1989-1991, jak se jevila v tisku, v sociologických výzkumech, ve veřejném mínění a v proměnách politického vyjednávání. Rozpad Československa byl dalším tématem. Publikace *Důsledky rozdělení Československa* (angl. verze *Consequences of the Division of Czechoslovakia*, ed. C. Lord, ÚSPV 1992) obsahuje příspěvky J. Novotného, F. Gála, A. Vondry a J. Dienstbiera a následující diskusi, která k nim proběhla v rámci mezinárodní konference ÚSPV. Pro jinou obdobnou konferenci připravil C. Lord soubor studií *Military Development in Central and Eastern Europe and Their Political and Diplomatic Implication* (ÚSPV 1992).

Kolektiv autorů pod vedením F. Gála (J. Alan, J. Jiráček, O. Šoltys, T. Kakosová, M. Timoracký, J. Kapr a P. Kotlas) pak zpracoval obraz voleb v roce 1992 (*Volby*, EGEM 1993). Tato analyticky zajímavá a informačně bohatá publikace se na pozadí rozboru volebních programů, průzkumů veřejného mínění a průběhu volební kampaně pokusila těsně po volbách (kniha byla dopsána v září 1992) identifikovat ty procesy, které nakonec vyústily v rozdělení Československa. Konečně je třeba uvést studii P. Friče, F. Gála, P. Hunčíka a Ch. Lorda *Maďarská menšina na Slovensku* (angl. verze *The Hungarian Minority in Slovakia*, EGEM 1993).

Třetí okruh publikací vznikl v týmu (auto)biografického výzkumu. Na studii *Our Lives as Database: The Ourselves' Selves Project* (ed. Z. Konopásek, ÚSPV 1992) navázal sborník statí našich i zahraničních autorů J. Alana, Z. Konopáska, J. Kabeleho, O. Šmidové, Z. Kusé, J. Staudeho, M. Dismana, I. Arminena, B. Jordana, M. Andrews, G. Ricciardi aj. *Ourselves' Selves: Telling Life Story - Making History, An Alternative Sociological Analysis of Central European Past and Present* (ÚSPV 1992).

Konečně je třeba uvést studie k sociální politice, především *O institucích a lidech. Politika welfare state, Welfare State v Evropě*

90. let a československá „sociální reforma“ a Institutionalizing Welfare: Two Ways to Universality (1993) od Z. Konopáska. Z dalších prací ÚSPV lze uvést studie V. Čermáka *Vědecká výchova ve světě a Problémy transformace vysokého školství a vědy v 90. letech* (též angl. verze) a P. Friche *Možnosti využitia problémovo orientovaného prístupu v politologickej analýze* jakož i závěrečné zprávy E. Stehlíkové a K. Jechové z výzkumu Charty 77 a P. Kuchaře a kol. z výzkumu Sociální souvislosti prevence užívání omamných drog u dospívající mládeže (1993).

- al -

Blok anotací připravený studenty FSV UK Praha

Romano Guardini: Konec novověku

Praha, Vyšehrad 1992, 89 s.

Může se zdát podivné uvádět v roce 1993 v Sociologickém časopise knihu, jejíž vznik se datuje do let 1947-8 a kterou navíc napsal katolický teolog. Domnívám se nicméně, že tento nevelký spisek, jenž tvoří tři sebrané Guardiniho přednášky s podtitulem „Pokus o orientaci“, si to rozhodně zaslouhuje. Jde totiž o knihu v mnohém směru prorockou, což ovšem v žádném případě není jediný, natož pak snad hlavní důvod jejího dnešního vydání. Guardini (1885-1968, mimochodem jeden z nejvíce překládaných teologických autorů do češtiny), zde překvapivě ostře reflektuje celkovou společenskou, kulturní a duchovní situaci euroamerické civilizace v okamžiku těsně po skončení druhé světové války. Na pozadí antického světa nejprve vymezuje středověkého člověka, jeho svět a myšlení. V konfrontaci se středověkem pak charakterizuje základní principy novověku a formuluje svoji ústřední tezi: jsme svědky zániku celé epochy - a účastníky epochy nové. Zároveň se snaží ukázat základní úkoly doby nadcházející, zejména zaujme jeho předjímání jedné z ústředních otázek naší doby, totiž tématu moci.

Tak jako pro Guardiniho je při rozvaze o moderně samozřejmou podmínkou znát zá-

kladní díla té doby, je pro každou dnešní diskusi o postmoderně nezbytné vědět o jednom z prvních děl na toto téma, navíc z pera autora, jemuž lze bez nejmenšího zaváhání nazvat - dnes již trochu zastarale - velkým evropským duchem. Nabízí se totiž myšlenka, že „skrze“ Guardiniho útlý spis lze lépe porozumět mnoha částem dnešní pracné a mnoho- vrstevné rozpravě o „světověku“. Navíc pak tvoří *Konec novověku* spolu s Le Goffovou *Kulturou středověké Evropy* a Huizingovou *Jesení středověku* zajímavý trojúhelník částečně se tematicky kryjících děl. Zejména Le Goffa pak Guardini usvědčuje z pokrokářství velmi nekritického.

Guardini má neobyčejný smysl pro vytříbený jazykový projev, což spolu s hlubokou znalostí středověkého světa vytváří z jeho úvah krásné a přitom sociologicky velmi podnětné analýzy. Obzvláště jeho náhledy na problematiku lidské svobody a emancipace ve středověku a novověku patří k nejlepším částem knihy. V jediné chvíli lze snad považovat jeho úvahy za překonané, a to v rozvaze nad člověkem masy.

Jakkoliv v žádném případě nejde o knihu teologickou, je psána z křesťanské pozice. Pro čtenáře vnímající křesťanství jako součást duchovních dějin i současnosti lidstva představuje *Konec novověku* jedno z nejzajímavějších čtení.